

Kunst Fotografi

«Foldal Verk» er eitt av fotografia frå kunstprosjektet «Norsk Landskap 1987», som viste litt andre typar norske motiv enn klisjébileta. Det blei dårleg motteke. FOTO: JOHAN SANDBORG, SIGGEN STINESSEN, PER BERNTSEN OG JENS HAUGE, «FOLDAL VERK» FRA SERIEN NORSK LANDSKAP 1987, 1987 (PREUS MUSEUM)

Christine Hansen syns byggeplassar er interessante, både estetisk og fordi dei representerer endring. Her er eitt av kunstbileta hennar frå Tasta.

Postkortet frå Hardanger inngjekk i utstillinga «Norsk Landskap 1987», og viser klisjébiletet av Norge. FOTO: JOHAN SANDBORG, SIGGEN STINESSEN, PER BERNTSEN OG JENS HAUGE, POSTKORT FRA SERIEN NORSK LANDSKAP 1987 (PREUS MUSEUM)

➤ Kva gjer eit kjedeleg bilde av grus og gras frå ein stad i Norge, eit nasjonalromantisk postkort frå Hardanger, eller eit bilde av ein byggeplass på Tasta til kunst? Christine Hansen har skrive doktorgrad om fotografiets rolle i samtidskunsten.

Når det vanlege blir spesielt

STAVANGER

Tre av fotografia på desse sidene har vore stilt ut som kunst. Det fjerde er eit pressefoto. Eller kan det også vera kunst?

Pressebildet viser Christine Hansen, fotograf med rykande fersk doktorgrad, omgjeven av sin eigen fotokunst på Rogaland kunstsenter. Der er ho ein av ti kunstnarar som for tida stiller ut arbeida sine under fellestittlen «Sted».

Byggeplassar på Tasta

Hansens fotografi viser haugar og byggeplassar heime på Tasta. Jord- og steinhaugar, anleggsvegar, røyropplegg, anleggsgjerder. Motiv du aldri – om du ikkje jobba i Risa eller Skanska og hadde ei bisarr interesse for anleggsområde – ville finna på å ta bilete av. Men som Hansen altså har fotografert og synest er spennande motiv:

– Eg har alltid vore fascinert av område som er under arbeid, i endring og midlertidige. Stadene eg har fotografert på Tasta eksisterer ikkje lenger – bortsett frå på fotografia mine. Det ligg ein slags melankoli i det.

Tidlegare har Hansen fotografert containerhamner, psykiatriske institusjonar og flyplassar. Eller, meir presist, området rundt flyplassar. Som rundkjøringa ved Flesland i Bergen.

Kva i all verda gjer slike motiv interessante? Som foto? Som kunst?

– Folk har ofte eit automatisert forhold til omgjevnadene sine. Men når du begynner å fotografere, ser du ting med eit nytt blikk. Kanskje må mi fotografering til for å sjå formene i landskapet, estetikken som ligg der. For eg meiner stade-

Christine Hansen

➤ Forskar på nyare kunst- og fotohistorie. Underviser ved Kunsthøgskolen i Bergen og Universitetet i Stavanger. Har nettopp levert doktoravhandlinga A Trip through the Ordinary Norwegian Landscape. Perspectives on Photography's Role in Contemporary Art.

➤ Er også fotograf og har hatt ei rekkje separatutstillingar. Aktuell i utstillinga «Sted» på Rogaland kunstsenter i Stavanger.

ne er estetiske i seg sjølv. Fotografen Hansens tilnærming til kunstfotografiet er illustrerende for akademikaren Hansens arbeid med fotografiets rolle i samtidskunsten. Sentralt i doktorgradsavhandlinga ho nyleg disputerte for ved Universitetet i Bergen, står eit kunstprosjekt frå 1987: Fire norske fotografar – Johan Sandborg, Siggen Stinessen, Per Berntsen og Jens Hauge – bestemte seg for å dra gjennom Norge i ein folkevognsbuss. Kvar gong ein av dei såg noko dei syntes var interessant og ropte «Stopp!», stoppa folkevognsbussen, og ut gjekk fotografane for å ta eit bilete. I tillegg kjøpte kunstnarane postkort med norske motiv som dei så sendte heim til seg sjølv.

Den 18 dagar lange fotoferda gjennom fedrelandet, supplert med postkorta, skulle til saman danna prosjektet «Norsk Landskap 1987», som blei stilt ut på Henie Onstad kunstsenter i Bærum.

– Utstillinga blei veldig dårleg motteken, seier Hansen. Kritikkane var elendige. Utstillinga blei karakterisert som kjedeleg, for å mangla kunstnarisk nerve, for å vera altfor styrt av kunstnaranes konsept.

Og fotografia er i sanning kjedelege og ugla-morøse. Her er bilete av enden av ein grusveg. Av ei rundkjøring. Av jord, grastustar, fjellnabbar og litt skog. Eit industriområde. Orrestranda fotografert frå landsida av marehalmhaugane.

– Det som går igjen er likevel spor etter menneske, seier Hansen, som meiner fotografia er teknisk interessante, og at kven som helst ikkje kunne teke dei. Dei norske landskapa er fotografert med eit fullformatskamera som gir ein ek-

strem detaljrikdom og dybdeskarpe bilete. Om du studerer dei nøye, kan du sjå kvart eit strå, liksom.

Poenget?

Men kva var kunstnarane sitt poeng – og kvifor blei det så dårleg motteke?

Vel, gjennom å ta bilete av heilt daglegdagse og lite spektakulære motiv frå Norge, og kontrastere dei mot postkortas klisjébilete, ville kunstnarane visa fram nye og andre bilete av Norge. Kva er det mest representative biletet av Norge? Bunadar og blomstring i Hardanger, eller grå og ugla-morøse landskap, anleggsarbeid og rundkjørin-

Christine Hansen stiller ut seks bilete og ein grushaug frå byggeplassar på Tasta på Rogaland Kunstmuseum. Og sidan det heng der, er det kunst. FOTO: JARLE AASLAND

gar? 17. mai eller kvardagar i mars? – Bileta krasja med forventningane til «norske landskap» og bilete frå Norge, i 1987 – som i dag. Akkurat som med så mykje konseptuell kunst undrar folk på om dette er ein spøk, eit forsøk på å lura oss, tulla med oss, seier Hansen.

Ikkje etablert

Ekstra komplisert blei det av at samtidskunstfotografiet på dette tidspunktet ikkje hadde nokon institusjon som jobba for seg i Norge. Sjølv om det i utlandet var vel etablert som kunstform, og amerikanske og europeiske fotografar hadde dokumentert endringar i landskapet gjennom over eit tiår, fanst det verken utdanning innanfor feltet eller museum som kjøpte inn denne typen kunst i Norge før på 1990-talet.

Då skulle til gjengjeld fleire norske samtidskunstfotografar veksa fram og hevda seg internasjonalt. Som Vibeke Tandberg, som manipulerte sitt eige ansikt inn i diverse motiv. Eller Torbjørn Rødland frå Stavanger, som til dømes tok bilete av seg sjølv med ein Rema-pose i eit norsk skogholt, under tittelen «In a Norwegian Landscape». Eller, seinare på 90-talet, fotograferte politifolk, nudistar, prestar og norske black metal-musikarar i norsk natur.

– Rødland gjekk inn i den norske landskapsfototradisjon – men utan å repetere klisjeane, seier Hansen.

Ein folkeleg reaksjon på eit fotografi av noko vanleg-kjedeleg og ordinært – eller eit postkort stilt ut som kunst – blir ført «Er dette kunst!?» Men denne provoserande verknaden har foto felles

med mange andre samtidsuttrykk. Samtidsfoto føyer seg slik inn i ein tradisjon og diskusjon som er nesten 100 år gammal og går tilbake til Marcel Duchamp, som i 1917 stilte ut ein pissoir og kalla det for eit kunstverk. Med andre ord: Ein gjenstand – eit bilete av ei rundkjøring, eit postkort frå Hardanger, ein haug grus, ein dass – blir eit kunstverk i den augneblinken det blir plassert i ein kunstsamanheng og definert som kunst (av dei rette folk).

Men når kva som helst kan kallast kunst, kva slag forventningar kan ein då ha til eit kunstverk – som eit fotografi?

– Det er vanskeleg å gi eit generelt svar på det. Somme kan ha ein tydeleg stil eg kan lika godt, eit blikk på verda eg ikkje ville sett elles, svarar Hansen. Men ho kan også lika konseptuelle verk, som til dømes stiller spørsmål om overgangen mellom kunst og den verkelege verda.

– Eit problem – og ein styrke – ved fotografiet, er at ein har lett for å blanda saman biletet og det som er avbilda. Mange ser bare det som er avbilda, men gløymmer at dette ikkje er den verkelege verda i seg sjølv, bare eit bilete av eit utsnitt av den verkelege verda.

Pressefoto

Kva så med pressefotografar, som også tek bilete av små utsnitt av den verkelege verda, ofte med sterk dokumenterende kraft, teknisk briljans og høg estetisk kvalitet. Kvifor er ikkje det kunst?

– Eg kan ha like store kunstopplevingar om eg til dømes blar gjennom Dagens Næringslivs magasin D2 eller i fotobøker av fotojournalistar. Det

finst utruleg mange gode pressefotografar, men kva som er kunst eller ikkje handlar i stor grad om kor bileta blir publisert.

– Kva er dei nyaste trendane innanfor foto som samtidskunst?

– Fotografi er for det første heilt akseptert som kunstmedium i dag. Men samtidig er det mykje meir fråverande i kunstfeltet enn det var på 90-talet. Tendensen eg ser blant mine studentar på Kunsthøgskulen i Bergen, er at fotografi bare inngår som eitt av fleire uttrykk i meir konseptuelle verk. Foto er akseptert i samtidskunsten, men er paradoksalt nok blitt meir usynleg, mens dei mest interessante reine fotografiske prosjekta finst i spenningsfeltet mellom journalistikk, dokumentar og kunst, svarer Hansen.

– Den moderne kunstfotografens bidrag til verda er å sjå noko me andre ikkje ser; eit eige blikk på verda?

– Det er ein sterk tradisjon i fotokunsten å framheva det kvardagslege. Sånn sett viser fotografen fram det som omgir oss, men som me har lett for å oversjå.

– Kvifor er det interessant?

– Fordi me ikkje ser det. Når folk flest fotografere, tek dei bilete a spesielle anledningar. Ein fest. Eit selskap. Julaftan. Oppstilte menneske mot ein spesiell bakgrunn. Når kunstfotografar fotografere, fotografere dei det vanlege. Gjennom å ta bilete av det ordinære og stilla det ut som kunst, opphøyer dei det.

Slik blir det vanlege spesielt.

”Rødland gjekk inn i den norske landskapsfototradisjon – men utan å repetere klisjeane.”

Christine Hansen

JAN ZAHL
jan.zahl@aftenbladet.no